

*До спеціалізованої вченої ради ДФ 08.051.179
Дніпровського національного університету імені
Олеся Гончара*

ВІДГУК

**офіційного опонента - доктора юридичних наук, професора
А.М.Бабенка на дисертацію Олійника Артема Андрійовича
«Кримінологічні засади забезпечення інформаційної безпеки:
міжнародний, національний та зарубіжний виміри», подану на здобуття
наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність проведеного дослідження. Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, цифровізація суспільних відносин, поширення штучного інтелекту, хмарних сервісів та глобальних інформаційних мереж зумовили істотну трансформацію сучасного безпекового середовища. Інформаційний простір став не лише основою функціонування державних інституцій, економіки та соціальної сфери, а й об'єктом численних кримінальних посягань. Кібератаки, незаконне втручання в роботу інформаційно-комунікаційних систем, поширення дезінформації, незаконний обіг персональних даних, інформаційно-психологічні операції та інші форми протиправної діяльності створюють реальні загрози національній безпеці, правам і свободам людини, сталому функціонуванню органів державної влади та критичної інфраструктури.

Особливої актуальності зазначена проблематика набула в умовах збройної агресії проти України, коли інформаційний простір став одним із ключових театрів гібридного протистояння. Інформаційні атаки, кібершпигунство, кібердиверсії, кампанії з дезінформації та інші інструменти інформаційного впливу активно використовуються для дестабілізації суспільства, підриву обороноздатності держави та послаблення довіри до органів влади. За таких умов забезпечення інформаційної безпеки набуває

значення одного з пріоритетних напрямів державної політики та потребує комплексного кримінологічного осмислення.

Дослідження кримінологічних засад забезпечення інформаційної безпеки є важливим також у контексті європейської інтеграції України та гармонізації національного законодавства з міжнародними і європейськими стандартами. Виконання міжнародних зобов'язань, імплементація положень міжнародних договорів, актів Європейського Союзу та Ради Європи, а також врахування позитивного досвіду зарубіжних держав потребують наукового обґрунтування сучасної моделі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері інформаційної безпеки. Попри значну кількість наукових праць, присвячених окремим аспектам кібербезпеки, інформаційної безпеки та протидії кіберзлочинності, комплексні кримінологічні дослідження, що поєднують міжнародний, національний та зарубіжний виміри забезпечення інформаційної безпеки, залишаються недостатньо розробленими. Потребують подальшого дослідження питання кримінологічної характеристики сучасних інформаційних загроз, детермінації кримінальних правопорушень у цифровому середовищі, удосконалення системи їх запобігання, а також механізмів міжвідомчої та міжнародної взаємодії.

Таким чином, актуальність дисертаційного дослідження зумовлена необхідністю формування сучасних кримінологічних засад забезпечення інформаційної безпеки, здатних забезпечити ефективну протидію новітнім інформаційним загрозам, удосконалення державної політики у сфері безпеки, підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів та зміцнення національної безпеки України з урахуванням міжнародних стандартів і кращого зарубіжного досвіду.

Наведене свідчить про своєчасність та значну актуальність дисертаційного дослідження Олійника Артема Андрійовича «Кримінологічні засади забезпечення інформаційної безпеки: міжнародний, національний та зарубіжний виміри», поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», а також ознайомлення з його

публікаціями, дає підстави стверджувати, що автором проведений детальний правовий аналіз теми, актуальної у теоретичному та практичному плані, а також сформульовано висновки та пропозиції, що виносяться на захист.

Оцінюючи дисертацію загалом можна констатувати, що дисертація А.А. Олійника підготовлена на високому науковому рівні, її структура логічно побудована, ключові проблеми чітко сформульовані, наукові положення характеризуються високим ступенем обґрунтованості та достовірності, а висновки та рекомендації мають значення для теорії та практики наук кримінального циклу, в тому числі, кримінології. Цей загальний висновок підтверджується за основними критеріями, за якими оцінюються подібні наукові роботи.

Аналізуючи дисертаційну роботу здобувача, також можна встановити, що об'єкт та предмет дослідження відповідають темі, визначеній автором, та свідчать про адекватність обраних методологічних підходів для вирішення поставлених завдань. Разом з тим, структура та послідовність викладу матеріалу відповідають темі дослідження і дозволяють повноцінно розкрити її зміст. Дисертант чітко та системно сформулювала завдання дослідження, які логічно впливають з визначеної мети. Вдало підібрані та вміло використані методи дослідження, що належним чином відображається в структурі роботи.

У роботі чітко простежується зв'язок з науковими програмами, планами та темами. Дисертаційне дослідження А.А. Олійника співвідноситься з Переліком пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 31 грудня року, наступного після припинення або скасування воєнного стану в Україні, затверджених постановою Кабміну України № 476 від 30 квітня 2024 року; Пріоритетними напрямами розвитку науки і техніки та інноваційної діяльності (відповідно до Закону України від 12 січня 2023 року №2859-IX зі змінами). А також узгоджуються із Стратегією національної безпеки України; Стратегією кібербезпеки України; Комплексним стратегічним планом реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023 -

2027 роки, затвердженого Указом Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023; Рішенням Ради національної безпеки і оборони України «Про загрози кібербезпеці держави та невідкладні заходи з їх нейтралізації», затвердженому Указом Президента України від 13 лютого 2017 року № 32/2017. Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара від 1 грудня 2022 року (протокол № 4).

Не викликають заперечень **ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій**. Вони забезпечуються: застосуванням загальнонаукових і спеціально-наукових методів, які обрано відповідно до теми цієї наукової роботи; науково-теоретичним підґрунтям дисертації виявилися наукові праці фахівців, у тому числі зарубіжних, у галузі кримінального права, кримінології та кримінально-виконавчого права тощо; нормативно-правову базу роботи складають Конституція України, КК України, КПК України, Закони України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», «Про національну безпеку України», а також міжнародні договори України, резолюції та акти ЄС, підзаконні акти та відомчі інструкції, які регламентують правові засади запобігання кіберзлочинності та забезпечення інформаційної безпеки в умовах євроінтеграції.

Емпіричну основу склали аналітичні та статичні матеріали Офісу Генерального прокурора, Національної поліції України та Департаменту кіберполіції про стан, структуру, динаміку та латентність комп'ютерних злочинів за період 2014–2026 рр.; аналітичні огляди та узагальнення судової практики Верховного Суду й рішення національних судів різних інстанцій; прецедентна практика Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) у контексті дотримання балансу верховенства права та невтручання у приватне життя; нормативні стандарти Загального регламенту про захист даних Європейського Союзу (GDPR) та безпекові директиви Агентства національної безпеки США

(NSA), аналітичні доповіді й рекомендації Спеціальної моніторингової місії (CMM), Центрів передового досвіду з кібероборони НАТО (NATO CCDCOE), Європолу, ООН та Ради Європи.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що дисертація Олійника Артема Андрійовича «Кримінологічні засади забезпечення інформаційної безпеки: міжнародний, національний та зарубіжний виміри» є комплексною і системною науково-дослідною працею, в якій відображено кримінологічно-інтегративний підхід до формування засад забезпечення інформаційної безпеки, гармонізованих із європейськими стандартами верховенства права, з визначенням шляхів розв'язання низки фундаментальних і прикладних проблем національної кіберстійкості.

Грунтуючись на результатах дослідження, автором обґрунтовано комплексну трирівневу модель інформаційної безпеки як об'єкта кримінологічного захисту, який базується на розширеній міжнародній матриці безпеки (Тріада CIA (конфіденційність, цілісність, доступність) доповнена процесуальними елементами автентичності, неспростовності) та структурно розподіляється на інфраструктурний, правовий режим та підзвітність (інформаційно-регуляторний) і соціально-психологічний (когнітивний) рівні.

Слушним є визначення дворівневого розподілу поняття «кіберстійкість» у контексті забезпечення інформаційної безпеки на державний (публічно-правовий) та особистісний (людиноцентричний) рівні. Зокрема, «кіберстійкість держави» автором визначено як стратегічну спроможність національної системи інформаційної безпеки підтримувати критичні функції, адаптуватися до гібридних загроз та відновлювати цифрову інфраструктуру на основі інституційної координації сектору безпеки (МВС, Нацполіція, ЦПД), ефективному управлінні ризиками ланцюгів постачання та впровадженні метрик «кіберзрілості» за міжнародними стандартами; «кіберстійкість особи» визначено як сукупність когнітивних навичок, правової обізнаності та кібергігієни індивіда, що формують його когнітивний імунітет до дезінформації та здатність захищати приватність у цифровому середовищі.

Практичне значення має запропонована автором концепція «когнітивного імунітету» нації як невід'ємного елемента виміру інформаційної безпеки, що базується на зарубіжному досвіді розбудови потенціалу (capacity building) та передбачає перехід від захисту технічного периметра до формування стійкості людського капіталу.

Заслуговує на увагу авторський підхід до визначення «когнітивного імунітету суспільства» як самостійної кримінологічної та віктимологічної категорії, що становить мікрорівень національної кіберстійкості і визначає здатність суспільства виступати самозахисним бар'єром проти транснаціональних інформаційно-психологічних операцій та шахрайства у цифровому середовищі.

Позитивно сприймається кримінологічна характеристика кіберзлочинності в умовах воєнного стану, шляхом включення до неї нових факторів криміногенного ризику штучного інтелекту та Інтернету речей та обґрунтовано доцільність криміналізації нових цифрових загроз, зокрема, створення та поширення згенерованого за допомогою ШІ синтетичного контенту експлуатації дітей.

Цікавим є підхід до класифікації моделей забезпечення кіберстійкості шляхом виокремлення чотирьох взаємозалежних вимірів (стратегічного, нормативного, інституційного та екосистемного), що дозволяє комплексно оцінювати рівень «кіберзрілості» держави і суспільства.

У висновках за результатами дисертаційного дослідження сформульовано низку положень теоретико-методологічного характеру, а також рекомендацій, що мають вагоме значення у сфері вирішення завдань, пов'язаних із формуванням засад забезпечення інформаційної безпеки, гармонізованих із європейськими та визначенням шляхів розв'язання низки фундаментальних і прикладних проблем національної кіберстійкості.

Усі представлені автором положення, висновки та рекомендації мають не лише наукову, а й практичну цінність. Переважна більшість авторських здобутків впроваджена у наукову-дослідницьку діяльність, навчальний процес

і правозастосовну сферу, що підтверджується актами впровадження. Отже, саме із наведених та багатьох інших причин дисертаційне дослідження А.А. Олійника вирізняється новизною й оригінальністю та свідчить про досягнення дисертантом високого фахового рівня для проведення високоефективних наукових досліджень.

Оцінка структури та змісту дисертації, її завершеності в цілому.

Структура і зміст дисертаційного дослідження Олійника Артема Андрійовича «Кримінологічні засади забезпечення інформаційної безпеки: міжнародний, національний та зарубіжний виміри» є логічно побудованими, зумовленими поставленою метою та завданнями дослідження, його об'єктом і предметом, відповідають логіці наукового пошуку.

Дисертація А.А. Олійника складається з анотації, вступу, трьох розділів, що включають 9 підрозділів, висновків, списку використаних джерел, що включає 347 найменувань, 2 додатків. При цьому, загальний обсяг дисертації становить 263 сторінок, з яких: основний текст – 194 сторінок, список використаних джерел – 44 сторінки.

У розділі 1 «Теоретико-методологічні основи кримінологічного забезпечення інформаційної безпеки» проаналізована поняття інформаційної безпеки як об'єкт кримінологічного захисту та превенції: зміст, рівні та сучасні виклики, визначено генезис наукової думки та етапи становлення правових засад забезпечення інформаційної безпеки в контексті вітчизняного і зарубіжного досвіду, а також змістовно розкрито принципи та механізми міжнародно-правового забезпечення інформаційної безпеки.

Другий розділ «Національний вимір кримінологічного запобігання загрозам інформаційній безпеці України» зосереджено навколо проблем забезпечення інформаційної безпеки в умовах воєнного стану з урахуванням особливостей та сучасних тенденцій, вивчено та структуровано законодавчі та інституційні засади забезпечення інформаційної безпеки України, а також розкрито поняття кримінологічної превенції у сфері інформаційної безпеки від державного суверенітету до захисту прав людини.

У розділі 3 «Зарубіжний досвід та вдосконалення національної системи кримінологічного реагування» проведено порівняльно-правовий аналіз передового зарубіжного досвіду забезпечення інформаційної безпеки та формування кіберстійкості, розкрито роль міжнародного співробітництва та уніфікації у протидії кіберзагрозам транснаціонального характеру загальний та спеціальний рівні, а також сформовано основні напрями вдосконалення кримінологічного забезпечення інформаційної безпеки та формування національної кіберстійкості в Україні.

Слід також відмітити, що оформлення дисертаційного дослідження відповідає встановленим вимогам. Робота виконана грамотною науковою українською мовою.

Про повноту викладення наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації свідчить та обставина, що результати дисертаційного дослідження відображені у п'ятих статтях у наукових фахових виданнях України з юридичних наук, які входять до переліку категорії «Б», та п'яти тезах доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях.

Оформлення дисертаційної роботи, виконаної А.А. Олійником, відповідає всім вимогам, встановленим для цього виду наукових праць. Зміст анотації та висновків відображає основні положення дослідження. Науковий стиль викладення державною мовою не викликає зауважень. Дисертація у цілому свідчить про вільну орієнтацію дисертанта у кримінології, кримінальному та кримінально-виконавчому праві, добру обізнаність у науковій літературі й законодавстві, що відповідає високому рівню наукової кваліфікації.

Висновки і пропозиції дослідника ґрунтуються на достатній науковій платформі, що дає підстави визнати дослідження самостійним і завершеним. Більшість висновків автора науково обґрунтовані й оригінальні, що загалом сприймається позитивно.

Позитивна оцінка дисертаційного дослідження А.А. Олійника у цілому та його окремих положень зокрема не виключає можливості та необхідності висловити певні застереження і зауваження щодо позицій, які потребують критичної оцінки, є спірними або потребують додаткової аргументації та дають можливість вступити у дискусію з автором:

1. У дисертації ґрунтовно досліджено теоретико-методологічні засади забезпечення інформаційної безпеки, однак потребує додаткового уточнення з позиції автора співвідношення понять «інформаційна безпека», «кібербезпека», «кіберстійкість», «інформаційна стійкість» та «кримінологічне забезпечення інформаційної безпеки». У роботі автором ці категорії інколи використовуються як взаємопов'язані, проте не завжди достатньо чітко окреслено межі їх змісту та сферу застосування, що має важливе значення для формування авторської концепції. Це положення потребує додаткового пояснення під час прилюдного захисту.

2. У дисертації запропоновано низку перспективних напрямів удосконалення кримінологічного забезпечення інформаційної безпеки та формування національної кіберстійкості. Водночас доцільно було б окреслити систему критеріїв та індикаторів оцінки ефективності запропонованих заходів. Зокрема, дискусійним залишається питання, за допомогою яких кількісних і якісних показників можливо визначити рівень ефективності кримінологічної превенції інформаційних загроз, оцінити результативність діяльності уповноважених суб'єктів та своєчасно коригувати державну політику у цій сфері.

3. У третьому розділі автором здійснено аналіз зарубіжного досвіду забезпечення інформаційної безпеки, однак доцільним було б більш детально визначити критерії відбору держав для порівняльного дослідження та окремо обґрунтувати можливість імплементації конкретних зарубіжних механізмів в українську правову систему з урахуванням умов воєнного стану, особливостей національної системи безпеки та процесу європейської інтеграції.

4. Запропоновані автором напрями вдосконалення кримінологічного забезпечення інформаційної безпеки мають безперечну наукову та практичну цінність. Водночас окремі рекомендації мають концептуальний характер і потребують подальшої конкретизації щодо механізмів їх практичного впровадження, визначення відповідальних суб'єктів, необхідних законодавчих змін, ресурсного забезпечення та критеріїв оцінювання ефективності їх реалізації.

Висловлені зауваження стосуються переважно спірних та дискусійних проблем. Вони не впливають на загальну позитивну оцінку роботи Артема Олійника, яка є самостійним завершеним комплексним дослідженням актуальної теми, має науково-теоретичне і практичне значення, містить наукові положення, що є новим вирішенням конкретного наукового завдання в частині визначення кримінологічних засад забезпечення інформаційної безпеки.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам та відсутність порушень академічної доброчесності. Ґрунтуючись на викладеному вважаю, що дисертаційне дослідження Олійника Артема Андрійовича «Кримінологічні засади забезпечення інформаційної безпеки: міжнародний, національний та зарубіжний виміри», подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», є завершеним дослідженням, яке виконане на належному рівні та відповідає вимогам, що пред'являються до подібного роду робіт.

Тема дисертації є актуальною, сформульовані автором висновки та рекомендації є достатньо аргументованими, характеризуються науковою новизною та мають значення не лише для наук кримінального циклу, в першу чергу кримінології, а й що особливо важливо, для правозастосовної практики.

Аналіз тексту дисертації свідчить про відсутність порушення автором вимог академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано

достовірну інформацію про результати наукової діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації. Зокрема, рецензентом у дисертації та наукових публікаціях здобувача не виявлено академічного плагіату, самоплагіату, фальсифікації та фабрикації. Наведене дає підстави вважати, що дисертація відповідає основним принципам академічної доброчесності, визначеним Законом України «Про освіту», Законом України «Про вищу освіту» та загальновизнаними етичними стандартами наукової діяльності.

Викладені у дисертаційному дослідженні А.А. Олійника рекомендації та конкретні пропозиції з удосконалення кримінологічного забезпечення інформаційної безпеки в Україні в умовах розвитку технологій штучного інтелекту, а також практичного впровадження результатів дослідження в освітній процес, запропоновано авторський міждисциплінарний спецкурс «Правові засади кіберстійкості та цифрова держава» для підготовки нової генерації відповідних фахівців (правників, політологів, соціологів) є теоретично обґрунтованими та аргументованими, хоча і не позбавлені окремих дискусійних положень.

Висновки та рекомендації, які отримані у процесі дослідження мають важливе практичне і теоретичне значення для кримінології. Основні положення дисертаційного дослідження з належним ступенем повноти були відображені автором у наукових статтях, підготовлених та опублікованих автором дисертації. Їх кількість і якість відповідає вимогам щодо публікацій, зарахованих за темою дисертації.

Таким чином, дисертація представлена Артема Олійника є самостійним завершеним науковим дослідженням, в якому отриманні нові науково обґрунтовані результати, спрямовані на вирішення наукового завдання, тому ця робота має істотне значення для розвитку науки вітчизняної кримінології, кримінального та кримінально-виконавчого права.

У підсумку варто зазначити, що дисертаційне дослідження Олійника Артема Андрійовича «Кримінологічні засади забезпечення інформаційної безпеки: міжнародний, національний та зарубіжний виміри», поданої на

здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» відповідає спеціальності 081 – Право та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року (зі змінами і доповненнями, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 03 квітня 2019 року № 283), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року (зі змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 21 березня 2022 року № 341), Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а її автор – Олійник Артем Андрійович - на основі публічного захисту заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право».

Офіційний опонент:

**Завідувач кафедри
кримінально-правових дисциплін
інституту права та безпеки Одеського
державного університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор**

Андрій БАБЕНКО

«ПОГОДЖЕНО»

**Перший проректор
Одеського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор**

Максим КОРНІЄНКО